

Sauli Takala

OPINTOPÄIVÄ 5. 2.
VIERAAT KIELET
ERIYTTÄMINEN

Suunnittelu:
Jouko A. Räihä
Irma Muhonen
Sauli Takala
Kouluhallitus

OPPILAALLE VIERAIDEN KIELTEN OPETUKSEN
ERIYTTÄMINEN

Tämän opintovihkon ja sen pohjalla toteutettavan koulutusjakson tavoitteena on perehdyttää opettaja oppilaalle vieraiden kielten opetuksen eriyttämiseen, niin että hän pystyisi omassa opetustyössään tehostamaan sekä opetusryhmän sisäisesti että organisatorisin keinoin tapahtuvaa eriyttämistä ja antamaan oppilaille sekä heidän vanhemmilleen kurssivalinta ja opinto-ohjelman tarkistussuosituksia oikein perustein.

Seuraavat asiat edellytetään hallittavan:
Perustiedot opetuksen eriyttämisratkaisusta ja niiden perusteista.

Lähdeteokset:

POPS I, ss. 133—157
POPS II, ss. 129—131
Koskenniemi—Hälinen: Didaktiikka ss. 111—118
Lahdes: Peruskoulun opetusoppi, ss. 128—145
POPS-70 opas 3 Vieraat kielet, erityisesti sivut 7—8

Sisältö:

Osio 1:
Peruskoulun kieliohjelma

Osio 2:
Voivatko kaikki oppia viraista kieliä?

Osio 3:
Opinto-ohjelman valinta, tarkistus ja kielenopiskelusta vapautuminen

1784/72

Osio 4:
Opetuksen eriyttäminen saman opetusryhmän puitteissa

Osio :
Tukiopetuksen tarve ja järjestelyt oppilaalle vieraisissa kielissä

Osio 1
PERUSKOULUN KIELIOHJELMA

Lue, mitä POPS-70 opas n:ossa 3 Vieraat kielet on sivuilla 7—15 esitetty peruskoulun kieliohjelmasta ja siihen liittyvistä eriyttämisratkaisuksista.
Seuraavassa tiivistelmänä eräitä keskeisiä, nimenomaan eriyttämiseen liittyviä näkökohtia:

Ensimmäinen oppilaalle vieras kieli

Ala-aste (luokat III—VI)
— opiskelu tapahtuu heterogeenisissä ryhmissä
— oppilaiden väliset erot kasvavat opiskelun edistyessä, erityisesti V ja VI luokalla on havaittavissa huomattavia eroja
— erilainen omaksumiskyky otetaan huomioon
a. opetusryhmän puitteissa tapahtuvin järjestelyin
b. tukiopetuksen avulla
— aivan poikkeustapauksessa oppilas voidaan vapauttaa kielenopiskelusta (katso lähemmin osio 3)

Yläaste (luokat VII—IX)
— kolme kurssia: yleiskurssi, keskikurssi, laaja kurssi

1972

- kursseille on yhteistä:
 - samankeskinen oppiaines
 - rinnakkain tapahtuva eteneminen niin pitkälle toteutettuna kuin mahdollista
- Kurssit eroavat toisistaan:
 - oppimäärän laajuuden perusteella
 - vaatimustason perusteella samankin oppiaineksen ollessa kyseessä
 - siten, että keskikurssilla ja etenkin laajalla kurssilla kiinnitetään enemmän kuin yleiskurssilla huomiota ekstensiiviseen lukutapaan ja kielen kirjalliseen tuottamiseen

yleiskurssille ominaisia piirteitä:

- oppilaat ovat lyhytjänteisiä
- kertaamiseen on käytettävä runsaasti aikaa
- pääpaino suullisella, käytännön tilanteisiin liittyvällä kielenkäytöllä
- kaksiläksyjärjestelmä sopii vain harvoille yleiskurssilaisille: työskentely tapahtuu tuntien aikana
- keskikurssille ominaisia piirteitä:
 - oppilasaineksen on varsin heterogeeninen: osa on lähes laajan kurssin opiskelijoiden luokkaa, osa lähes yleiskurssilaisia
 - edellisestä seikasta johtuen tarvitaan opetusryhmän sisäistä eriyttämistä enemmän kuin yleiskurssilla
 - rinnakkain eteneminen laajan kurssin kanssa tärkeää
- laajalle kurssille ominaisia piirteitä:
 - tarkoitettu kielellisesti lahjakkaille oppilaille
 - oikein koostunut laajan kurssin ryhmä voi käsitellä huomattavasti laajemman oppiaineksen kuin keskikurssi
 - ekstensiivisen tekstinkäsittelyn osuus runsas

Toinen oppilaalle vieras kieli

- kaksi erilaajuista, tuntimääriltään erilaista kurssia: *lyhyt kurssi* ja *pitkä kurssi*
- ominaisia piirteitä:
 - opiskelussa eteneminen nopeahkoa ("puskurikieli" auttaa, opiskelu keskitynyt kolmeen vuoteen)
 - I-kielessä heikomminkin menestyneet oppilaat varsin aktiivisia toisen kielen opiskelussa

- VII luokalla etenemisnopeuden tulisi olla suunnilleen sama lyhyellä ja pitkällä kurssilla vaihtomahdollisuuden turvaamiseksi
- suullinen kausi voi olla varsin lyhyt
- kirjoittamaan voidaan ryhtyä miltei samanaikaisesti lukemisen kanssa
- lyhyen kielen opetus varsinkin VIII ja IX luokalla saman tapaista kuin ensimmäisen kielen yleiskurssilla

Kolmas oppilaalle vieras kieli

- valinnaisaine
- tarkoitettu oppilaille, jotka opiskelevat ensimmäisen kielen keskikurssia tai laajaa kurssia ja toisen kielen pitkää kurssia
- sopii kielellisesti lahjakkaille, joilta riittää kykyä ja harrastusta kolmen kielen opiskeluun peruskouluasteella
- kolmannen kielen kurssi on johdantokurssin luontoinen: kielen alkeiden oppiminen ja harrastuksen herättäminen tärkeämpää kuin laajojen tietojen saaminen
- kolmannen kielen kurssin tulee niveltä lyhien kielen opiskeluun

Osio 2

VOIVATKO KAIKKI OPPIA VIERAITA KIELIÄ?

Oppilaalle vieraat kielet ovat kahdessa suhteessa erikoisasemassa peruskoulun aineiden joukossa:

- kielet kuuluvat aineisiin, joissa on yläasteella eritasokurssit
- oppilas voidaan vapauttaa kielten opiskelusta
 1. Matemaattisissa aineissa on organisatorinen eriyttämisratkaisu toteutettu yläasteella, mutta matemaattisten aineiden opiskelusta oppilas ei voi vapautua, vapautumatta samalla koko oppivelvollisuuden suorittamisesta.
 2. Oppilas voidaan ruumiinvamman perusteella vapauttaa liikunnan opetuksesta, mutta organisatorista tasoryhmitystä ei liikunnassa ole.

Voidaan siis todeta, että kielten osalta organisatorinen eriyttäminen on viety pitemmälle kuin muissa aineissa. Mistä kielten erikoisasema johtuu ja onko sille riittävästi perusteita?

Ajatus siitä, että koko ikäluokka opiskelee vierasta kieltä tai peräti kahta kieltä, on suhteellisen uusi. Kielet ovat perinteellisesti olleet ns. nelosaineita, monille oppilaille pahin kompastuskivi. Tämä johtuu useista tekijöistä, kuten

- kielet kuuluvat aineisiin, joissa ainakin keskeisin aikaisemmin opituista on hallittava, jotta opiskelua voitaisiin menestyksellisesti jatkaa (sekä edistymisen että vaikeudet kumuloituvat)
- kielet kuuluvat niihin aineisiin, joissa tavoitteena on selvästi taidon saavuttaminen
- kielten menestyksellinen opiskelu vaatii useimmilta oppilailta työtä myös kouluajan jälkeen: muistiin painamista ja harjoittelua

Jos edellä esitetyt toteamukset hyväksytään, voidaan todeta, että osa kielten maineesta ns. vaikeina aineina johtuu kielten erityisluonteesta. Kaikkia epäonnistumisia ei kuitenkaan voida selittää tällä perusteella: tunnustetaanhan matemaattiset aineet vielä vaikeammaksi kuin kielet, ja kuitenkin kouluissa on matemaattisissa aineissa hylkäysprosentti huomattavasti alhaisempi kuin kielissä. Voidaan väittää, että osa kielten opiskelussa tapahtuvista epäonnistumisista johtuu asenteista: oppilaiden, vanhempien ja opettajien asenteista. Seuraavassa eräitä yleisesti esitettyjä väitteitä epäonnistumisen syistä:

1. ”Oppilaat eivät tienneet juuri mitään, kun he tulivat minun luokkaan. He eivät osaa opiskella. He eivät edes kunnolla osaa omaa äidinkieltäkään. Subjekti ja objekti ovat täysin tuntemattomia. Monet eivät osaa edes kirjoittaa omaa nimeään.”

Tämä väite saattaa pitää osittain paikkansa, mutta opettajan tehtäviin kuuluu hyväksyä oppilasjoukko sellaisenaan — vahvoine ja heikkoine puolineen — ja ohjata heitä kohti tavoitteita.

2. ”Useimmilta oppilailta puuttuu täysin kielellinen lahjakkuus. Heillä ei ole lainkaan sellaisia taipumuksia, joita vieraiden kielten opiskelu edellyttää.”

Tämä väite saattaa myös osittain pitää paikkansa, mutta sen hyväksyminen on helppo ratkaisu: ei ole kenekään syy, että Matti ja Maija eivät opi vierasta kieltä, heillä ei yksinkertaisesti ole riittäviä edellytyksiä siihen. Epäonnistuminen on alusta alkaen väistämätön.

3. ”Monilla oppilailta ei ole mitään motivaatiota opiskella vieraita kieliä. He eivät joudu missään kosketuksiin vieraan kielen kanssa. Monien oppilaiden vanhemmat suhtautuvat välinpitämättömästi tai kielteisesti vieraiden kielten opiskeluun.”

Tämäkin väite pitää varmasti osittain paikkansa. Ongelmana onkin pohtia, miten oppilaiden ja heidän vanhempiensa asenteita voidaan muuttaa myönteiseksi kielten opiskelua kohtaan.

4. ”Oppilaat eivät ole oppineet kyllin hyvin vierasta kieltä, koska nykyinen kielenopetusmenetelmä on tehoton. Jos opetettaisiin menetelmän X mukaisesti, tulokset olisivat aivan toista luokkaa.”

Näin on ilmeisesti aina sanottu. Kuitenkin menetelmä on vain yksi tekijä oppimisessa. Osa oppilaista on aina oppinut, oli menetelmä millainen tahansa, mutta suurin osa on aina epäonnistunut enemmän tai vähemmän, oli metodi mikä tahansa. Menetelmiä voidaan ja tulee aina parantaa, mutta epäilemättä kieltä voidaan oppia usealla eri tavalla, on useita hyviä tapoja opettaa ja opiskella vieraita kieliä.

Voidaan ehkä väittää, että asenteet eivät vaikuta oppimistuloksiin. Tutkimukset puhuvat kuitenkin toista kieltä: ennakoasenneoituminen on usein ”itsensä toteuttava odotus.”

1. Tutkijat Rosendahl ja Jacobsen v. 1968 ja Burstall v. 1970 kertoivat erään Kalifornian kansakoulun opettajille, että muutamat oppilaat tulisivat todennäköisesti parantamaan suorituksiaan huomattavasti. He perustivat odotuksensa pitämäänsä uudentyypiseen prognostiseen kokeeseen. Todellisuudessa pidetty koe ei ollut luonteeltaan prognostinen ja ilmoitetut ”kirijät” valittiin satunnaisesti oppilaiden joukosta. Jälkimitaus osoitti, että ”kirijät” menestyivät uusintamittauksessa merkittävästi paremmin kuin aikaisemmassa mittauksessa. Oletettavasti opettajat olivat jollain tavalla antaneet ko. lasten ymmärtää, että he odottivat heiltä parempaa suoritusta ja tulos vastasi odotuksia.
2. Laajassa ranskan kielen opetuksen kokeilussa Englannin kansakouluissa havaittiin, että koulun johtajan asenneoituminen ranskan kielen opiskeluun oli selvästi yhteydessä oppilaiden suoritustasoon siten, että koko ikäluokan ranskan opiskeluun myönteisesti suhtautuvien johtajien kouluissa

koko ikäluokan suoritustaso oli merkittävästi parempi kuin sellaisissa kouluissa, joissa johtaja suhtautui epäillen koko ikäluokan kielenopiskeluun. On huomattava, että tulos ei koskenut vain heikommin menestyviä oppilaita, vaan koko ikäluokkaa.

Edellä esitetyn perusteella herää kysymys: ”Millaisia tuloksia saavutettaisiin vieraiden kielten opiskelussa, jos opettajat odottaisivat kaikkien oppilaiden oppivan vierasta kieltä ja jos oppilaat, heidän vanhempansa ja heidän toveripiirinsä odottaisivat samaa?” Tuloksena olisi ilmeisesti oppimisen tuntuva parantuminen.

On päästävä pois noidankehästä, jossa lähtökohdiana on varauksellinen asenne:

oma, vanhempien ja opettajien epäilevä asennoituminen kielen oppimismahdollisuuksiin → päönnistuminen → motivaation lasku → itsetunnon heikkeneminen → uusi epäönnistuminen.

Lähtökohdiana tulisi olla myönteinen ennakoasenne ja sitä tulisi vahvistaa myönteisillä oppimiskokemuksilla:

oma, vanhempien ja opettajan varaukseton asennoituminen kielen oppimismahdollisuuksiin → oikein järjestetyt oppimis- ja arviointitilanteet → onnistuminen → motivaation kasvu → terve itseluottamus → parantunut suoritus:

Tehtävä 1:

Esittäkää usein kuulemianne väittämiä kielten opiskelun vaikeudesta ja pyrkikää päättelemään, missä määrin näissä väittämissä on kyse asenteista, missä määrin tutkitusta tiedosta.

Tehtävä 2:

Kun peruskoulun kaikille yhteisiin aineisiin kuuluu kaksi oppilaalle vierasta kieltä, mitä olisi tehtävä ja tehtävissä, että a) opettajien b) oppilaiden ja c) huoltajien asenteet saataisiin sellaisiksi, että tämä peruskoulun kieliohjelma voitaisiin tunnustaa yhtä luonnolliseksi kuin muukin peruskoulun opetusohjelma?

Osio 3

TARKISTUS JA KIELENOPIKSELUSTA KIELEN OPINTO-OHJELMAN VALINTA, VAPAUTTAMINEN

Lue, mitä POPS-70 opas n:ossa 3 on ss. 15—19 esitetty opinto-ohjelman valinnasta, tarkistuk-

sesta ja oppilaan vapauttamisesta kielenopiskelusta.

Opinto-ohjelman valinta yläasteelle siirryttäessä on hyvin tärkeä toimenpide sekä oppilaan että koulun kannalta: tarkoin harkittu, oikein perustein suoritettu kurssin valinta antaa oppilaalle mahdollisuuden opiskella kieltä edellytystensä mukaisesti, koulun oikea kurssin valinta säästää kurssin vaihdon aiheuttamilta, usein hankalilta toimenpiteiltä, ja opettajan sekä muiden oppilaiden kannalta on varsin tärkeää, että kussakin tasokurssiryhmässä on oppilaita, joilla on edellytykset juuri ko. oppimäärän opiskeluun.

Kurssin valintaan tulisi ratkaisevasti vaikuttaa oppilaasta saatujen tietojen, joita ovat:

- systemaattinen oppilastarkkailu
- oppilaan yleinen koulumenestys
- oppilaan menestyminen kielenopiskelussa
- kunnan yhteisten kokeiden tulokset
- mahdollisten valtakunnallisten, kokeiden tulokset

Näiden tietojen perusteella annetaan *kurssivalintasuositus*, jota annettaessa kielen ohjaavan opettajan, muiden kielenopettajien, luokanopettajien ja opinto-ohjaajan tulisi olla kiinteässä yhteistyössä. Kirjalliseen suositukseen tulisi liittyä vanhempien suullinen informointi kaikilla niillä ala-asteen kouluilla, joista oppilaita siirtyy yläasteelle. Tämä informaatio ei voi olla liian perusteellista.

Kurssivalintasuositusta annettaessa tulisi pitää silmällä sitä, että koko ikäluokan jakautuminen eri kurseille suurin piirtein noudattaisi POPS-opas n:o 3:n ss. 9 ja 12 mainittuja prosentuaalisia jakautumia. Peruskoulukokeilu on osoittanut, että tuntimäärien ollessa nykyiset suurin piirtein mainituissa rajoissa oleva osa ikäluokkaa menestyksellisesti opiskella erilaajuisia kursseja. Liian rohkea kurssivalinta ei ole oikea ratkaisu yksityisen oppilaan, hänen tovereidensa eikä koulun kannalta.

Sama koskee tietysti myös tarpeettoman helpon kurssin valitsemista, mikä kuitenkin on harvinaisempaa.

Suosituksen perusteella *vanhemmat suorittavat valinnan*. Koulun tehtävänä on hankkia mahdollisimman paljon luotettavia tietoja oppilaan kielenopiskeluedellytyksistä ja niiden perusteella suositella hänelle todennäköisimmin sopivaa kurssia. *Ratkaisu on kuitenkin oppilaan huoltajien tehtävä*. Ilmeisen virheellisen kurssivalinnan kyseessä ollen voidaan ja on aiheel-

listakin vielä neuvotella vanhempien kanssa, mutta mikäli he pysyvät valinnassaan, on oppilaan saatava aloittaa kielen opiskelu hänelle valitulla kurssilla, vaikka se koulun edustajien käsityksen mukaan olisi hänelle joko liian vaikea tai tarpeettoman helppo. Vasta kun riittävä näyttöä on kertynyt kurssivalinnan virheellisyydestä, koulu voi vaihtaa oppilaan hänelle sopivammalle kurssille. Minimiaikana on tällaisen tiedon saamiseen yleensä pidettävä yhtä lukukautta, ellei vanhempien kanssa voida asiasta sopia ja ryhmien määrää muuttamatta oppilasta siirtää toiselle tasokurssille.

Toisen oppilaalle vieraan kielen valinnassa pätevät samat periaatteet mitä edellä on todettu ensimmäisen kielen valinnan osalta. Kun kurssivalinta kuitenkin joudutaan suorittamaan ennen kuin kielen opiskelu on alkanutkaan, ei perusena tietenkään voida käyttää menestymistä toisen kielen opinnoissa. Sen sijaan yleinen koulumenestys ja menestyminen ensimmäisen kielen opinnoissa näyttävät antavan varsin hyvän ja pitävän pohjan toisen kielen kurssivalintasuosituksille.

Kielen opinto-ohjelman tarkistus

Lue, mitä peruskouluasetuksen 24 §:n 2 momentissa sanotaan opinto-ohjelman tarkistuksesta.

Opinto-ohjelman tarkistuksen syynä voi olla joko selvästi liian vaativa tai helppo oppimäärä. Edellisessä tapauksessa tulisi olla näyttöä siitä, että oppilas ei tukiopetuksenkaan turvin pysty tydyttävästi menestymään valitulla kurssilla.

Kaikkein kiireellisimpiä kurssiohjelmien tarkistustapauksia ovat oppilaiden siirrot helpommalta vaativammalle kurssille. Tällaisia esiintyy varsinkin VII luokalla. Mitä pitemmälle opiskelu on edistynyt, sitä vaikeampaa oppilaan on siirtäminen vaativammalle kurssille, vaikka hänellä muutoin olisikin riittävät edellytykset vaativammalla kurssilla opiskeluun.

Erityisen kiireellisiä ovat siirrot yleiskurssilta keskikurssille ensimmäisessä kielessä ja lyhyeltä kurssilta pitkälle kurssille toisessa kielessä, koska kummassakin tapauksessa jatko-opintomahdollisuudet (esim. lukioon pääsy) riippuvat valitusta kurssista. Helpommalta vaikeammalle kurssille siirtoa on siis syytä kiirehtiä oppilaan edun takia. Aivan samasta syystä kannattaa harkita vaikka hieman hidastellen oppilaan siirtoa vaativammalta kurssilta helpommalle varsinkin kes-

kikurssilta yleiskurssille ensimmäisessä kielessä ja pitkältä kurssilta lyhyelle kurssille toisessa kielessä.

Kieltenopiskelusta vapautuminen

Lue, mitä peruskouluasetuksen 24 §:ssä on sanottu oppilaan vapauttamisesta kielten opiskelusta.

Vapauttamista kielten opiskelusta on pidettävä poikkeustoimenpiteenä, mitä tulisi välttää niin pitkälle kuin mahdollista. Peruskoulukokeilussa on todettu, että opettajien perehtyessä eriyttämiseen, ja oppimismateriaalin kehittyessä yhä pienempi osa oppilaista edistyy kielessä niin heikosti, että vapauttaminen olisi mielekästä. Esim. syksyllä 1971 oli kokeilupерuskoulujen yläasteiden oppilaista vain 4 % vapautettu ensimmäisen ja 8 % toisen kielen opiskelusta.

Tehtävä 1:

Miten kunnassanne (ylästeen piirissä) on informoitu huoltajia kielten kurssivalinnoista? Mitä puutteellisuuksia tässä informoinnissa mahdollisesti on? Miten informaatiota voitaisiin tehostaa? Onko havaittavissa eroja koulupiirien välillä ja mistä ne mahdollisesti johtuvat?

Tehtävä 2:

Ottakaa selvää kielenopetuksesta vapauttamistilanteesta kunnassanne. Eri koulujen opettajat voivat selvittää oman koulunsa tilanteen.

Jos vapauttamisia on tapahtunut:

- mitkä ovat olleet syyt eri tapauksissa?
- onko eri koulujen välillä eroja ja mistä ne voivat johtua?
- onko havaittavissa vapauttamispainetta niin, että perusteet eivät ole kovin pitävät?

Jos vapauttamisia ei ole suoritettu:

- mitä voitaisiin ja tulisi tehdä, että kielessä hitaimmin edistyvät oppilaat saisivat nykyistä enemmän "irti" kielenopiskelusta?

Tehtävä 3: (kunnille, joissa toimii tai alkaa toimintansa yläaste)

Miten huoltajat ovat valinneet erilaajuisia kursseja VI luokan oppilaille VII luokkaa silmällä pitäen? Miten kurssivalinnat suhtautuvat valta-

kunnalliseen suositukseen? Jos ero on huomattava, pohtikaa sen syitä ja pyrkikää tekemään korjausehdotus. Onko eri koulupiirien välillä eroja ja mistä ne voivat johtua?

Yläaste: Olisiko aiheellista suorittaa joitakin vaihtoehtoja kurssilta toiselle? Onko tämä mahdollista kesken lukuvuoden opetusryhmien koot huomioon ottaen? Miten kurssivaihtoja voitaisiin valmistella?

Osio 4

OPETUKSEN ERIYTTÄMINEN SAMAN OPETUSRYHMÄN PUITTEISSA

Peruskoulun ala-asteella opetetaan ensimmäistä kieltä heterogeenisissa luokissa. Vaikka yläasteella onkin tasoryhmitys, ovat opetusryhmät usein suurissa määrin kielenoppimisedellytyksiltään erilaisia.

Seuraavassa tarkastelemme eriyttämismahdollisuuksia pitäen silmällä peruskoulun kielenopetuksen tavoitteita, jotka ovat:

1. puheen ymmärtäminen
2. puheen tuottaminen
3. tekstin ymmärtäminen
4. kirjoitetun tuottaminen

1. *Puheen ymmärtäminen* on ala-asteen ensimmäinen tavoite. Opetuksen on oltava hyvin havainnollista ja havainnollisuuden mahdollisimman yksiselitteistä, jotta oppilas ei erehtyisi sanojen merkityksestä. Mitä pitemmälle oppimisessa edistytään, sitä suuremmaksi tulevat erot sanavaraston laajuudessa. Immanentista kertauksesta huolimatta heikompien oppimistien sanavarasto jää pienemmäksi kuin toisten. Se keskittyy lähinnä konkreettisiin käskyihin ja muihin tavallisiin asioihin. Kuitenkin opettaja voi opetuksensa ja äänitteisiin silloin tällöin sisällyttää uusia sanoja, jotka lahjakkaimmat voivat yhteydestä ymmärtää ja omaksua käyttöönsäkin. Oppilaiden välillä on myös suuria eroja kielen ymmärtämisessä, mutta heitä on totutettava kuulemaan mies-, nais- ja lapsiääniä oman opettajan äänen lisäksi.

2. *Puheen tuottamisessa* erot ovat suuret johdun paljolti sanojen ja rakenteiden hallinnasta sekä jonkin verran oppilaan arkuudesta tai rohkeudesta.

a) Opetuskeskustelussa opettaja suuntaa kysymyksensä ottaen huomioon kunkin oppilaan kyvyt pitäen täten jokaisen motivaation vi-

reillä. Kuorovastauksissa koko luokka pääsee mukaan, nopeimpien ja taitavimpien oppilaiden puhuminen tavallaan tukee arimpien ilmaisua.

b) Keskusteltaessa tai kerrottaessa luetusta, kuvasta tai kuvasarjasta tai dramatisointitilanteesta kukin oppilas voi osallistua taitonsa mukaan — hitaasti edistyvä oppilas voi tyytyä yksinkertaiseen muuttaman sanan ilmaisuun kun taas kielellisesti lahjakkaampi voi käyttää runsasta sanavarastoaan ja monimutkaisempia rakenteita.

c) Ryhmäkeskustelut pienissä ryhmissä yleensä miellyttävät oppilaita. Opettajan on valvottava, että keskustelukumppanit sopivat toisilleen myös kielellisiltä suorituksiltaan.

d) Dramatisointi viehättää useimpia ala-asteen oppilaita. Kielellisesti lahjakkaan oppilaan vieraan kielen käyttö dramatisointitilanteissa voi olla hyvinkin monipuolista. Hitammin edistyvä oppilas voi kokea onnistuvansa vaatimattomamman ilmaisun puitteissa.

e) Lauluja, leikkejä ja kilpailuja tulee ala-asteen opetukseen sisältyä runsaasti. Lahjakkaimmat oppivat mielellään laulun sanoja, musiikki taas saattaa miellyttää niitäkin, joille kieli sinänsä tuottaa vaikeuksia. Näin laulut, leikit ja kilpailut saattavat innostaa oppilasta siihenkin, minkä hän kokee vaikeampana.

3. *Luetun ymmärtäminen*

a) Oppikirjan perustekstin ymmärtäminen on välttämätöntä jokaiselle. Opettaja kontrolloi kysymyksillään, että heikoimmatkin ovat asian ymmärtäneet. Oppikirjoitusta oleviin ”ylimääräisiin” lukukappaleisiin nopeimmat oppilaat voivat tutustua itsenäisesti, hitammin työskentelevien opetellessa peruskurssin asioita.

b) Opetuksen edistyessä oppilaat ohjataan käyttämään sekä oppikirjan sanastoa että sanakirjoja, jolloin oppilaat voivat joko itsenäisesti tai opettajan ohjaamina lukea oheislukemistoja, tutkia aineistoa raporttia varten tai jopa ryhtyä kirjeenvaihtoon ulkomaalaisen kanssa.

c) Oppilaat muodostavat erilaisten pelien, drillikorttien tai -taulujen virkkeen osista tai kysymys-vastauspareista mielekkäitä kielellisiä kokonaisuuksia. He voivat tarkistaa joko itse tai ryhmissä — toinen toistaan auttaen

— työnsä tuloksen, koska usein tehtävän oikea ratkaisu selviää kortin toiselta puolen tai kuviomallista. Tällaisessa työskentelyssä tulevat nopeuserot näkyviin.

- d) Monivalintatehtävissä, joita voidaan käyttää myös koemuotona, oppilaan on ymmärrettävä kirjoitettu teksti ja osattava valita oikea vaihtoehto. Tällainen tehtävä kontrolloi myös kuullun ymmärtämistä, mikäli oppilas kuulee joko ääninauhalta tai opettajan sanomana kirjoitetut vaihtoehdot. Monivalintatehtäviä voidaan käyttää harjoitusmuotona, jossa jokainen etenee omaa vauhtiaan tai ratkaisut etsitään ryhmissä.
4. *Kirjoitetun kielen tuottamista* käytetään alasteella pääasiassa harjoittelumuotona.
- a) Läksyn kopiointi, työkirjatehtävät tai erilaiset täydennys- ja muunnostehtävät ovat tavallisimpia kotitehtävinä. Tehtäviä antaessaan opettaja voi huomioida oppilaiden väliset erot. Kotitehtävien suorittaminen voidaan aloittaa jo koulussa. Usein nopeimmat oppilaat ehtivät tehdä kaiken, kun taas hitaimmille opettajan tai toisen oppilaan opastuksella vasta selviää suoritusohje ja -malli.
- b) Kuvien ja kuvasarjojen kirjallisessa selostamisessa lahjakkaimmat voivat kielenhallintansa ja mielikuvituksensa avulla laatia erinomaisia kertomuksia, toisten tyytyessä vaatimattomampiin suorituksiin.
- c) Reproduktiossa näyttölee muisti kielen hallinnan ohella huomattavaa osaa.
- d) Vapaissa kirjoitelmissa oppilasta sitoo ainoastaan hänen kielellinen ilmaisuvalmiutensa. Tällaisessa harjoittelumuodossa, jota käytetään pääasiassa peruskoulun yläasteella, tulevat oppilaiden väliset erot selvästi esille.

Edellä mainitut menettelytavat koskivat lähinnä silloista differentiaatiota. Peruskoulun kes-

keisiä tavoitteita on oppilaan kehittäminen yhteisön jäseneksi. Eräs keino päämäärän saavuttamiseksi on *ryhmätö*, jota voidaan myös kielen opetuksessa käyttää monella eri tavalla sekä taso- että eritasoryhmissä.

Lue, mitä POPS-70 opas n:ossa 3 on sivulla 8 sanottu opetuksen eriyttämisestä saman opetusryhmän puitteissa. Seuraavalla sivulla on vielä pitemmälle viety eriyttämisen malli.

Tehtävä 1:

Mitkä ovat ne käytännön opetustilanteet, joissa olette eniten havainneet eriyttämistarvetta? Miten tässä opintovihkossa ja POPS-oppaassa esitettyjä eriyttämismalleja voitaisiin soveltaa ko. tilanteisiin? Missä määrin eriyttäminen voitaisiin hoitaa eriyttävän materiaalin turvin ja minkä verran sitä kunnassanne on käytössä? (Eriyttämiskäytännön pohdittaessa on syytä ennakolluultomasti pyrkiä poikkeamiseen totutusta käytännöstä — kaikki opiskelevat samaa — uuteen ratkaisuun, niin että vain osa tunnistaa yhteistä opiskelua ja muu eriytyneitä opiskelua.)

Tehtävä 2: (kunnille, joissa on yhdysluokkia)

Yhdysluokissa tapahtuva kielenopiskelu luo oman, ehkä kaikkein vaikeimman eriyttämisen ongelman.

Lue, mitä POPS II:ssa kohdassa 4.5.10 ss. 131 —132 on sanottu kielen opetuksen järjestämisestä yhdysluokassa.

Laatikaa yhdessä joitakin eri luokka-asteiden tuntien organisointimalleja pyrkien siihen, että opettajan antama välitön opetus jaettaisiin tehokkaimalla tavalla eri opetusryhmien kesken ja ns. hiljainen työskentely olisi muutakin kuin hiljaista työskentelyä.

TUKIOPETUS OPPILAALLE VIERAISSA KIELISSÄ

Tukiopetus on tarpeellista

- oppilaalle, joka ei ole riittävän hyvin pystynyt omaksumaan uutta rakenneseikkaa
- oppilaalle, joka aikoo vaihtaa tai on vaihtanut tasokurssia (yläasteella) ja tarvitsee ohjausta kurssien oppimäärän välisen eron omaksumiseen
- oppilaalle, joka on sairauden tai muun syyn takia ollut poissa koulusta aikana, jolloin on käsitelty sellaisia asioita, että niiden opettelu ilman tukiopetusta on vaikeaa
- oppilaalle, joka on unohtanut aikaisemmin opetetusta niin paljon, että siitä on tuntuvaa häirintää
- oppilaalle, joka siirtyy koulusta, jossa on luettu eri kieliä, jossa kielten järjestys on toinen tai tuntimäärä alhaisempi kuin uudessa koulussa
- oppilaalle, joka on oppinut käsitellyistä sanastoista niin vähän, että tästä aiheutuu vaikeuksia
- oppilaalle, joka silloin tällöin tarvitsee tehostettua opetusta, että voisi menestyä valitsemallaan kurssilla tai yleensä kielenopiskelussa
- oppilaalle, jolla on jatkuvasti oppimisvaikeuksia niin, että hän vain tehostetun opiskelun turvin voi olla mukana kielenopiskelussa (tämä koskee erityisesti V ja VI luokkia sekä yläasteen yleiskurssia)
- oppilaalle, jolla on vaikeuksia kielen kirjallisessa tuottamisessa tavoitteiden puitteissa
- oppilaalle, jolla tekstinymmärtämistaito on niin heikko, että tekstin yhdessä käsittely tuottaa hänelle tuntuja vaikeuksia

— oppilaalle, joka kielenkäyttöä haittaavan arkuuden tai muun syyn takia tarvitsee aktivointia ja motivointia pienryhmässä tai yksilöllisessä ohjauksessa.

Luettelo ja sen asijärjestys pohjautuu tukiopetuksen tarpeessa tähän mennessä saatuihin kokemuksiin.

Tehtävä 1:

Miten tukiopetus on järjestetty kunnassanne? Onko siinä kielten osalta havaittavissa joitakin epäkohtia ja miten ne voitaisiin korjata?

Tehtävä 2:

Tutkikaa luokka-asteittain, mikä osa oppiaineksestä kaikkien oppilaiden tulisi hallita ainakin välttävästi ja mitkä kohdat todennäköisesti tuottavat joillekin oppilaille vaikeuksia. Näiltä osin on syytä varautua tukiopetuksen antamiseen. Missä määrin on jo käytössänne tukiopetukseen sopivaa materiaalia ja mitä voitaisiin hankkia lisää tai valmistaa itse, niin että opettajien välisen työnjaon avulla saataisiin sopivaa materiaalia ns. kurssin eri kohtia varten?

Tehtävä 3:

Tehkää selkoa tukiopetuksessa käyttämistänne menetelmistä ja tekemistänne havainnoista eri ratkaisujen käyttökelpoisuudesta. Verratkaa käyttämiänne menettelytapoja ja pyrkikää arvioimaan, mitkä eri opettajien tukiopetuksessa käyttämät työtavat ovat kaikkein suositeltavimpia yleisesti käytettäväksi.

Tehtävä 4:

Mitkä asiat tukiopetuksessa on syytä selostaa äidinkielellä? Mitkä asiat vaativat harjoittelua opiskeltavalla kielellä?